

Warszawa, dnia 14.12.2025 r.

Stanowisko
Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN
na temat treści zamieszczonych w projekcie podstawy programowej
wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych
w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego
z dnia 19 listopada 2025 roku

Komitet Nauk Pedagogicznych i jego Sekcja Edukacji Elementarnej KNP PAN po zapoznaniu się z treścią projektu podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, przedstawia następującą opinię.

W projekcie dokumentu podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego **dominuje myślenie instrumentalne. Eksponuje się nauczanie, metody nauczania, rozwijanie wiedzy, kierowanie aktywnością dzieci**, adaptowanie się dziecka do oczekiwań i wymagań zewnętrznych, co jest sprzeczne z aktualną wiedzą naukową opartą na teoriach konstruktywistyczno-społecznych, konstruktywistyczno-rozwojowych, humanistycznych, personalistycznych. **Niedostatecznie eksponuje się potencjał Osoby dziecka, rolę aktywności i (wbrew założeniom wstępnym, w których uznano sprawczość za ważną kompetencję) jego sprawczość.** Ponadto wbrew deklaracjom, że *swobodna zabawa to okazja np. do wspólnego działania zgłaszania pomysłów i rozmowy o nich, rozwiązywania problemów, dzielenia się zainteresowaniami, doświadczeniami i wiedzą, uzgadniania zasad i przestrzegania ich...* **zabawa jako naturalna, wynikająca z potrzeb rozwojowych sytuacja edukacyjna** umożliwiająca dziecku działanie w strefie najbliższego rozwoju, zdobywanie nowych, różnorodnych doświadczeń, rozwijanie

umiejętności i kompetencji **jest niedostatecznie uwypuklona. Niektóre założone osiągnięcia wykraczają poza możliwości tej grupy wiekowej. W związku z powyższym propozycję podstawy programowej wychowania przedszkolnego w aktualnym kształcie opiniujemy negatywnie.**

Struktura projektu dokumentu i podstawowe założenia wymagają dopracowania np.

- Nadrzędny cel proponowanej podstawy brzmi: *„Nadrzędnym celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wsparcie ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty”*. Proponujemy zmianę na: *„Nadrzędnym celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie rozwoju dziecka w jego wymiarze aktualnym i potencjalnym jako Osoby zdolnej do uczestnictwa w demokratycznych relacjach społecznych”*. Naszym zdaniem właściwe jest podkreślenie podmiotowości dziecka jako osoby, zgodnie z założeniami pedagogiki personalistycznej eksponującej Osobę, jej niepowtarzalność, godność, wolę, itp.
- Wśród celów edukacji przedszkolnej brakuje sfery estetycznej, proponujemy uzupełnić: *Nadrzędnym celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej, fizycznej i estetycznej.*
- Ponadto podstawowe założenia dokumentu, w tym kompetencje nie są spójne z dalszą jego częścią. Kompetencje zostały zdefiniowane na poziomie ogólnym, bez odniesienia do specyfiki rozwoju dziecka przedszkolnego np. kompetencje poznawcze: rozwiązywanie problemów rozumiane jako: *zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu; obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania; krytyczne myślenie, myślenie kreatywne- rozumiane jako: zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, odróżniania prawdy od fałszu i unikania błędów poznawczych; obejmuje gromadzenie, analizę i syntezę informacji, wnioskowanie i wykorzystywanie informacji oraz rozpoznawanie manipulacji; także: kompetencje osobiste: kierowanie sobą,*

dbanie o siebie nie odnoszą się do możliwych osiągnięć dziecka na tym etapie rozwoju.

- W charakterystyce pojęcia *sprawczości* (jako jednej z istotnych kompetencji) akcentuje się wiedzę. W propozycjach rozwijania sprawczości pojęcie: wiedza pojawia się 4 razy. Akcentowane jest wykorzystywanie, prezentowanie, dzielenie się wiedzą oraz jej samodzielne pogłębianie. Warto zwrócić uwagę także na umiejętności, czy ekspresję twórczą.
- Wśród wskazanych kompetencji fundamentalnych brakuje kompetencji semantyczno-artystycznych rozumianych jako zdolność samodzielnego budowania przez dzieci schematów rysunkowych, dotyczących otaczającej rzeczywistości jako podstawy rozwoju myślenia, mowy i kształtowania postawy twórczej/kreatywności. W wieku przedszkolnym rysunek jest naturalnym językiem dziecka wspierającym rozwój mowy i rozumienie znaczeń oraz posługiwanie się językiem werbalnym. Praca nauczycieli i rodziców opierająca się na wzorze (kolorowanka- odtwórczość) zaburza naturalny rozwój rysunkowy dziecka, który sprzyja rozwojowi myślenia, mowy i kreatywności; kompetencji twórczych rozumianych jako zdolność świadomego rozwoju i wykorzystania własnego potencjału twórczego w kształtowaniu postawy otwartości wobec zjawisk, zadań i postaw w toku działań, proces samoaktualizacji i samorealizacji w toku procesu edukacyjnego.

Język dokumentu zawiera sformułowania nieadekwatne i nieprecyzyjne np.

- Język wskazuje na orientację na program i nauczanie, a nie na rozwijanie potencjału małych dzieci (np. zapis na temat metod nauczania o udowodnionej skuteczności).
- Dokument zawiera nieadekwatne sformułowania np. w części *Sposoby organizowania środowisk* tytuł sekcji nie jest poprawny względem jej zawartości, która zawiera następujące kategorie: wszechstronny rozwój, aktywność poznawcza, dobrostan, interdyscyplinarność, itp. Nie są to sposoby, a pewne czynniki/warunki/kategorie/konteksty uczenia się, w których można wydzielić przestrzenie (fizyczną, osobową i edukacyjną).
- Sprecyzowania wymaga zapis: *Program wychowania przedszkolnego jest realizowany w każdym momencie pobytu dziecka w przedszkolu, np. podczas czynności porządkowych, posiłków, spaceru* Proponujemy ująć

go następująco: *Program wychowania przedszkolnego jest realizowany w każdym momencie pobytu dziecka w przedszkolu, np. sytuacji edukacyjnych organizowanych przez nauczyciela, podczas czynności porządkowych, pracy na rzecz innych, dyżurów, czynności higienicznych, posiłków, spaceru, uroczystości.*

- Nieprecyzyjny jest także zapis: *Uczą się formułować pytania i poszukują na nie odpowiedzi, swoje wnioski opierają na dowodach.* Proponujemy rozwinąć: Formułują i rozwiązują problemy, poszukują na nie odpowiedzi, wykorzystują różne strategie, formułują uogólnienia a swoje wnioski opierają na dowodach;

Warstwa merytoryczna

- W dokumencie dominuje nastawienie na „nauczanie” i osiągnięcia dziecka w zakresie wiedzy. Niedostatecznie eksponuje się rolę zabawy jako głównej, podstawowej, najważniejszej formy aktywności dziecka w wieku przedszkolnym, w trakcie której dziecko zdobywa indywidualne i grupowe doświadczenia, realizuje i nabywa aktualne i potencjalne kompetencje. Podstawa programowa powinna zostać skoncentrowana na opisie organizacji warunków zarówno do zabawy indywidualnej, jak i zespołowej, w sali i na dworze, w różnych przestrzeniach i bezpiecznych naturalnych ekosystemach; rolę nie tylko zabaw swobodnych, ale także zabaw dydaktycznych oraz zabawy jako narzędzia i przestrzeni diagnozowania i terapii rozwoju dziecka.
- Orientacja na „nauczanie” małego dziecka uwidacznia się w oczekiwaniach wobec niego w różnych obszarach m.in w „nauczaniu języka obcego”. Pominięta została rola osłuchania się z językiem i naturalnego uczenia się. Autorki i Autorzy dokumentu zwracają uwagę na to, że: *Dziecko w przedszkolu osłuchuje się z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym – kaszubskim, reaguje na znane słowa, zwroty oraz proste polecenia wypowiedziane w tym języku. W naturalny sposób używa wyrażen związanych z zabawą i codziennymi czynnościami, powtarza rymowanki, proste wierszyki, śpiewa piosenki i uczestniczy w zabawach językowych.* Podobnego zapisu zabrakło w odniesieniu do języka obcego.
- Oczekiwane osiągnięcia od dziecka kończącego edukację w części nie uwzględniają specyfiki rozwojowej, wykraczają poza strefę aktualnego rozwoju dziecka przedszkolnego np. *analizuje zdobyte informacje i dostrzega te, które*

są dla niego niewiarygodne lub się wykluczają; stosuje znane mu sposoby radzenia sobie ze stresem, odróżnia potrzeby od zachcianek; układa i uzasadnia swój plan działań prowadzących do zakładanego rezultatu, itp. Część z nich sytuuje się w sferze najbliższego rozwoju, ich osiągnięcia możliwe jest przy wsparciu osoby dorosłej. Takiego zapisu w dokumencie zdecydowanie brakuje.

- Sugerujemy odejście od klasycznych, grupowych zajęć dydaktycznych, kierowanych przez nauczyciela, na rzecz organizowania przez nauczyciela środowiska aktywności i zdobywania doświadczeń przez dzieci w zabawie dowolnej i zabawie kierowanej przez nauczyciela, eksperta edukacyjnego.

Przewodnicząca
Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk

Prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska

Opinię przygotowały:
dr hab. prof. UAM Kinga Kuszak
dr hab. prof. UMCS Jolanta Andrzejewska

Przy udziale:
prof. dr hab. Urszuli Szuścik
dr hab. prof. UMCS Barbary Bilewicz
dr hab. prof. UMCS Anny Boguszewskiej
dr hab. prof. UJK Agnieszki Szplit
dr Małgorzaty Centner-Guz
dr Ewy Nestorowicz